

З 1973 року і до останніх днів свого життя він віддано працював над розбудовою біостаніонару в с. Лучки Кобеляцького району, на базі якого до 2000 року проходили польову практику студенти природничого факультету. Там було побудовано цегляні будиночки, в яких мешкали студенти під час практики, їдальня, сауна, господарські будівлі тощо. Було посаджено сад, студенти вживали свіжі овочі з власного огорожу, а силами лаборантів кафедри хімії щорічно робились заготовки консервованих овочів і фруктів (до 50-70 трилітрових банок). Надзвичайно важливим фактом було те, що на це не виділялися гроші державою, і Андрій Потапович оплачував всі ці роботи з власної кишені, був безкорисливим по відношенню до студентів і колег, талановитим організатором і педагогом.

Отже, у результаті наукового пошуку з'ясовано, що упродовж 1936–1987 рр. А. Каришин реалізував науково-педагогічну діяльність у викладацькому, науково-дослідному, освітньо-управлінському напрямках. Відтак, можна впевнено стверджувати, що педагогічна спадщина вченого є вагомим і важливим в контексті розвитку вищої освіти України.

Список використаних джерел

1. Рогожа М.М. Персоналогічний вимір особистості А.П. Каришина (до досвіду здійснення). Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVIII Каришинські читання) (м. Полтава, 27-28 травня 2021 р.) / За заг. ред. проф. М.В. Гриньової. Полтава : Астрія, 2021. С. 265–271.

2. Природничий факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка : 100 років історії та здобутків : літопис / за заг. ред. проф. М.В. Гриньової ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава: Астрія, 2019. 336 с.

Руслана ВАКУЛІНА

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі збереження суверенітету та територіальної цілісності України Збройні сили України функціонують як публічна державно-правова інституція, що створена для оборони та захисту українського народу, відстоювання національних інтересів України. Саме з армії починається процес державотворення, забезпечення цілісності й недоторканності державних кордонів і суверенітету країни шляхом підготовки військовослужбовців.

Важливою складовою вищої освіти в Україні є військова освіта, яка забезпечує потреби держави у висококваліфікованих військових фахівцях, здатних практично вирішувати життєво важливі питання безпеки суспільства. Система професійної військової освіти в Україні «забезпечує постійне підвищення рівня професійної підготовки та кваліфікації офіцерів і військових фахівців Збройних Сил України, інших складових сил безпеки і оборони» [5, с. 280], що вимагає використання дієвих методів, форм і засобів професійної підготовки.

Реформування вищої військової освіти в Україні зумовлюється посиленням вимог до якості професійної підготовки офіцера Збройних Сил: високий рівень професійної компетентності, налагодження взаємодії з усіма членами військового колективу, гнучкість у непередбачуваних обставинах, створення умов для особистісно-професійного зростання, інноваційність у професійній діяльності відповідно викликам часу виступають якісними характеристиками майбутніх захисників Вітчизни.

У зв'язку з цим актуальним постає питання підготовки студентів вищих військових навчальних закладів до організації і здійснення виховної роботи у Збройних Силах України, що потребує оновлення моделі підготовки військових фахівців та модернізацію самої системи військової професійної підготовки на засадах системного, компетентнісного, інтеграційного, аксіологічного, відносницько-діяльнісного, особистісно зорієнтованого підходів. Таким чином, актуальність даної проблеми не викликає сумнівів.

Аналіз наукових праць дослідників у галузі військової педагогіки показує, що проблема освітньо-виховної роботи у Збройних Силах України була предметом наукового пошуку таких учених як О. Барабанщиков, В. Давидов, П. Діхтєвський, Ю. Корнійчук, П. Корчемний, Л. Лаптев, Р. Макаров, В. Маслов, В. Михайловський, О. Михеева, Б. Олексієнко, М. Нещадим, В. Пашинський, В. Рахманов, Ю. Серьогін, Г. Темко, М. Феденко, О. Челпанов, В. Ягупов та ін.

Мета нашого наукового пошуку полягає у визначенні сутності і завдань виховної роботи у Збройних Силах України на сучасному етапі, з'ясуванні її ролі у підготовці військовослужбовців та військових колективів.

Теоретичний аналіз наукових джерел, офіційних державних документів, що визначають особливості діяльності Збройних Сил України свідчить, що виховна робота у військових підрозділах Збройних Сил України організовується і проводиться відповідно «Концепції виховної роботи у Збройних силах та інших військових формуваннях України» [2].

Передумовами створення «Концепції виховної роботи у Збройних силах та інших військових формуваннях України» були наявність серйозних недоліків та упущень у виховній роботі з військовослужбовцями Збройних Сил та інших військових формувань України, низька її ефективність. Про це свідчили факти нестатутних відносин і грубих порушень військової дисципліни серед військовослужбовців. Водночас, мали місце падіння престижу військової служби в українському суспільстві, зниження мотивації військово-професійної діяльності серед військовослужбовців.

Зміст «Концепції виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України» визначає єдині підходи до виховання захисника Батьківщини з урахуванням економічної, суспільно-політичної, демографічної ситуації, становища молоді в суспільстві, формування нового світогляду, морально-етичних, національно-історичних основ поведінки.

Суттєвим для нашого дослідження є визначення сутності поняття «виховання військовослужбовців». Змістовно-порівняльний аналіз наукових праць показує, що до визначення сутності даної дефеніції існують різні підходи. Так, О. Михеева розглядає виховну роботу у Збройних Силах України як «систему організаційних, морально-психологічних, інформаційних, педагогічних, правових, культурно-просвітницьких та військово-соціальних заходів, спрямованих на формування і розвиток у воїнів професійно-необхідних психологічних якостей, моральної самосвідомості, що має забезпечити високу бойову і мобілізаційну готовність органів управління, з'єднань і частин, зміцнення військової дисципліни та правопорядку, згуртування військових колективів» [4, с. 348].

Ю. Серьогін стверджує, що «процес виховання військовослужбовця – це динамічне і складне явище, яке здійснюється на основі цілеспрямованого й організованого впливу на розум, почуття, волю воїна з метою формування його всебічно і гармонійно розвиненої особистості» [6, с. 219-220].

Ю. Корнійчук наголошує, що «виховання військовослужбовців строкової служби доцільно визначати як цілеспрямовану діяльність держави і суспільства, відомчих і громадських організацій та військових фахівців щодо формування й розвитку

особистості військовослужбовця відповідно до соціального замовлення на підготовленого до забезпечення обороноздатності Вітчизни воїна-патріота» [3, с. 10].

Таким чином, виховання військовослужбовців розглядається вченими як цілеспрямований та організований процес формування моральної самосвідомості особистості; як система заходів, що сприяють визначенню напрямів і засад виховної роботи, її перебудови відповідно до сучасних вимог; як найважливіший компонент у структурі військово-професійної діяльності, що забезпечує успішність мобілізаційних і бойових дій особового складу.

На підставі вищезазначеного приходимо до висновку, що *виховання в армійських умовах* – це процес цілеспрямованої, систематичної, організованої та планомірної взаємодії військового керівника та його підлеглих, під час якої відбувається вплив на раціональну, почуттєву та вольову сферу воїна з метою формування і розвитку в нього необхідних морально-бойових, психологічних та інших соціальних якостей і властивостей, переконань та ціннісних орієнтацій і настанов, які забезпечують йому успішне виконання завдань щодо захисту Батьківщини.

Виховання як педагогічна категорія має суттєві ознаки. Передусім, це процес, який носить двосторонній характер – обов'язкова уставна морально-патріотична, ціннісно-змістовна взаємодія військового вихователя та його підлеглих. Виховання відрізняється чіткою цілеспрямованістю, що проявляється у визначенні конкретної мети, яка передбачає наявність певного взірця, соціально та військово-професійно значущого ідеалу. Головною метою виховання воїна Збройних Сил України є формування його як громадянина, патріота своєї держави, який на основі набуття соціального та військового досвіду, фізичного вдосконалення, успадкування духовних надбань українського народу досягає достатнього рівня розвитку політичної, правової, моральної, трудової, художньо-естетичної культури, стає здатним відстоювати національні інтереси України.

Важливою є відповідність процесу виховання воїнів певним соціально-культурним і морально-духовним цінностям, що прийняті в суспільстві й у військово-професійній сфері. Цей процес характеризується багатогранністю за змістом і завданнями, різноманітністю за формами, методами і прийомами здійснення. Найважливішою ознакою виховання є його неперервність і тривалість в часі. У вихованні особового складу відпочинку бути не може: людина виховується все життя, воїн – протягом усієї служби. Для реалізації цих ознак виховання в армійському середовищі має бути планомірним, комплексним і організованим.

Таким чином, виховна робота у Збройних Силах України розглядається у військовій педагогіці як процес систематичного і цілеспрямованого впливу на духовний, моральний і фізичний розвиток військовослужбовців з метою формування у них високих політичних і морально-бойових якостей, необхідних для несення військової служби і виконання завдань в бою [1; 3; 4; 5; 6]. Вона здійснюється на основі панівної ідеології в суспільстві, законодавчих актів держави, вимог військової доктрини і військової присяги в ході повсякденного життя військ, бойової підготовки особового складу і виступає одним із вагомих чинників зміцнення морального духу і дисципліни військ.

Виховний процес у Збройних Силах України здійснюється на основі таких принципів: «цілеспрямованості, гуманізму, суспільної спрямованості, суб'єкт-суб'єктного характеру виховних взаємин, опори на позитивні якості в особистості воїна і військового колективу, виховання в колективі та через колектив, свідомості, самодіяльності та активності вихованців» [1, с. 147].

Виховна робота у Збройних Силах України включає: морально-психологічне забезпечення бойової і мобілізаційної готовності військ, бойового чергування, бойової служби, оперативної та бойової підготовки, специфічної діяльності військових формувань; морально-психологічне забезпечення військової дисципліни та профілактика

правопорушень; інформаційно-пропагандистське забезпечення; культурно-виховну і просвітницьку роботу; військово-соціальну роботу [2].

При цьому предметом виховної роботи в армійських умовах виступає формування такої уставної морально-патріотичної, ціннісно-змістовної взаємодії, яка спрямована, передусім, на прищеплення особовому складу необхідних якостей, що забезпечують бездоганне виконання громадських і службових обов'язків як у мирний, так і у воєнний час та формування у воїнів мотивів високоморальної поведінки в усіх сферах армійського життя.

Аналіз наукових джерел, практики організації і здійснення виховного процесу в Збройних Силах України та урахування сучасного стану їх функціонування дозволили виокремити провідні завдання виховної роботи з особовим складом. До них відносимо:

- по-перше, формування обізнаності військовослужбовців щодо сутності й характеру воєнної політики нашої держави та завдань Збройних Сил України щодо забезпечення її незалежності;
- по-друге, формування особистої відповідальності військовослужбовця щодо військової дисципліни та правопорядку в Збройних Силах України на основі здорового морально-психологічного стану особового складу;
- по-третє, формування і розвиток у військовослужбовців гуманістичного світогляду, правової свідомості та особистих якостей, необхідних для військової служби та подальшої діяльності в цивільному суспільстві.

Таким чином, виховна робота в Збройних Силах України є невід'ємним компонентом військово-професійної підготовки, що забезпечує її ефективність та відповідність вимогам суспільства та військової служби.

Список використаних джерел

1. Замотаєва Н. В. Військова педагогіка: історія, теорія, практика : навч. посіб. Київ : Альфа Реклама, 2021. 364 с.
2. Концепція виховної роботи у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Указ Президента України від 4.09.1998р. (із змінами 12.01.2004 р.) URL : // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981/98#Text>
3. Корнійчук Ю. Г. Формування готовності майбутніх офіцерів до організації виховної діяльності з військовослужбовцями строкової служби: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир. 2011. 22 с.
4. Михеева О. Ю. Виховний процес як основа успішної адаптації військовослужбовців строкової служби. *Тенденції та перспективи розвитку психології та соціальної роботи в сучасному суспільстві* : матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Одеса, ОНУ імені І. І. Мечникова, 5 листопада 2020 р. / ред. кол.: Л. М. Дунаєва, О. І. Кононенко, Л. С. Смокова. Одеса: ОНУ, 2020. С. 347-350.
5. Рахманов В. Основні підходи до системи професійної військової освіти в Україні. *Військова освіта*. 2021. № 1 (43). С. 279-288.
6. Сєрьогін Ю. В. Виклик часу: основні напрямки військового виховання сучасної молоді в Україні: концептуально-емпіричні основи. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2015. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 15. С. 217-223.